

posal sites in karstic and nonkarstic regions (case study of dolines and gravel pits) ali Geoinformacijske metode za določanje nekdanjih odlagališč odpadkov v kraških in nekraških pokrajinah (na primeru vrtač in gramoznic).

26. knjiga zbirke Geografija Slovenije prinaša prav rezultate njene doktorske disertacije. Monografija ima 14 poglavij z veliko podpoglavij. Vsebino dopolnjujejo in nadgrajujejo številni tematski zemljevidi in povedne barvne fotografije.

Monografija se ukvarja z nekdanjimi odlagališči odpadkov v kotanjah, predvsem vrtačah in gramoznicah. Avtorica je z reliefno analizo primerjala nekdanjo in sedanjo pokrajino. Izdelala je celostni metodološki pristop, ki s pomočjo trirazsežnostnega modela omogoča odkrivanje in evidentiranje nepoznanih, skritih nekdanjih odlagališč odpadkov v kotanjah na območju ranljivih vodonosnikov, kjer je podtalnica še posebej ogrožena.

Trirazsežnostni model nekdanjega površja pokrajine je izdelala s stereovrednotenjem arhivskih aeroposnetkov. Za vzorčna območja je izbrala Logaško polje in Logaški ravniki ter Ljubljansko polje. Poiskala je skrite kotanje, ugotovila njihovo obliko in določila količino skritih odpadkov. Izdelala je kataster nekdanjih odlagališč odpadkov, ki na Logaškem polju vključuje 92 objektov (vrtač), na vodovarstvenih območjih vodarn Kleče in Jarški prod na Ljubljanskem polju pa 71 objektov (gramoznic). Na terenu je vzorčila (sondirala) prsti nad odpadki, na preseku zasutih kotanj merila električno upornost tal, s fitogeografskim popisom pa določila indikatorske rastline, ki so pokazatelj navzočnosti organskih odpadkov v kotanji. Rezultati terenskega preučevanja pomenijo nova izhodišča za bodoče geoinformacijske analize rastlinstva in prsti na odlagališčih odpadkov.

Ugotovila je, da je zaradi odlaganja odpadkov v vrtače kraški relief bistveno bolj degradiran kot obrečni relief prodnih ravnin. Pri zasipavanju vrtač na Logaškem polju in Logaškem ravniku gre za trajno degradacijo, uničenje velikega števila naravnih kraških oblik in nevarnost onesnaženja kraške vode, medtem ko je na Ljubljanskem polju zasipavanje gramoznic v prvi vrsti vračanje površja v njegovo prvotno obliko. S tega vidika lahko pokrajino z zasuto gramoznico označimo za sanirano, negativne posledice

odlaganja odpadkov pa ostajajo v prsteh, rastlinstvu, še najbolj pa v nenadnih onesnaženjih podtalnice iz tako imenovanih neznanih virov onesnaženja.

Avtorica knjigo končuje s spoznanjem, da je: »... Kljub mnogim geoinformacijskim metodam in kakovostnim prostorskim podatkom, ki omogočajo daljinsko zaznavanje, modeliranje in temeljito preučevanje pokrajine, v znanstveni geografiji rezultate treba dokazati in preveriti neposredno v pokrajini, torej na terenu. Znanje, ki ga raziskovalni geograf pridobi na podlagi otipljivega, neposrednega, fizičnega stika s preučevanim objektom ali pojavom, je še vedno ključnega pomena za poglobljeno interpretacijo rezultatov, pridobljenih z geoinformacijskimi analizami ...«.

Knjiga ima poleg znanstvene vrednosti tudi velik uporabni pomen, saj je mogoče na podlagi avtoričine metodologije poiskati skrita in zato še bolj nevarna odlagališča odpadkov v vseh tipih slovenskih pokrajin, izdelati njihov kataster za celo Slovenijo in se lotiti ustreznega reševanja najbolj ranljivih območij.

Drago Perko

Nika Razpotnik Visković:

Vloga polkmetij v preobrazbi slovenskih obmestij

Georitem 21

Ljubljana 2013: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 85 strani, 18 slik, 22 preglednic, ISBN 978-961-254-434-8

Nova publikacija v knjižni zbirki Georitem obravnava vlogo polkmetij v gospodarski, okoljski in prostorski preobrazbi obmestij. Vsebinsko je razdeljena na dva dela. V začetnih poglavjih je oblikovan strnjen pregled rezultatov znanstvenih raziskav polkmetij, pri čemer so zaobjeti družbeni, gospodarski in geografski vidiki ter vidik večnamenske vloge kmetijstva, v nadaljevanju pa rezultati preverjanja raziskovalnih hipotez. V osredju je iskanje odgovorov na vprašanja, kakšen je vpliv bližine trga delovnih mest na mobilnost kmečke delovne sile, ali se družbenogospodarske značilnosti obmestnih kmetijskih gospodarstev odražajo v značilnostih gospodarjenja in posledično v prostoru ter kakšna je vloga polkmetij pri krepitvi večnamenske vloge kmetijstva.

Glavne ugotovitve, ki jih avtorica zapiše, so, da je kmetijstvo na večini kmetij v Sloveniji le stranska dejavnost, stopnja urbanizacije območja, kjer je določena kmetija, pa pri tem, nekoliko presenetljivo, nima opazne vloge. Ne glede na to, ali gre za neurbanizirana ali izrazito urbanizirana območja, člani gospodinjstva intenzivno iščejo dodatne vire dohodka zunaj kmetijske dejavnosti. Polkmetije so glede na površino obdelovalnih zemljišč manjše od čistih kmetij, njihovo gospodarjenje je prostorsko bolj razdrobljeno in prispeva k večji pokrajinski pestrosti, delež najetih kmetijskih zemljišč pa je manjši. V sklopu vrednotenja večnamenske vloge kmetijstva je bilo ugotovljeno, da je delež kmetijskih gospodarstev z ekstenzivnimi kmečkimi sadovnjaki, ki imajo močan pokrajnotvorni pomen, med polkmetijami v primerjavi s čistimi kmetijami večji, prav tako polkmetije gojijo večje število različnih posevkov na enoto obdelovalnega zemljišča. Obremenjevanje okolja z dušikom in fitofarmaceutskimi sredstvi je na polkmetijah manjše kot na čistih kmetijah. Po drugi strani se čiste kmetije pogosteje odločajo za dopolnilne dejavnosti in za ekološko kmetovanje.

Avtorica se je lotila raziskovanja področij, ki imajo v slovenski geografiji ter sorodnih vedah bogato in dolgo tradicijo. Tako kmetijstvo kot obmestni prostor sta bila do sedaj preučevana že iz številnih zornih kotov. Kljub temu zaradi intenzivnih sprememb obojega ne zmanjka vidikov, ki so vredni obravnave. Obmestni prostor predstavlja območje, kjer se stikata mesto in podeželje. S funkcijske, strukturne in vizualne plati sta to nasprotujoča si pokrajinska elementa, zato ne preseneča, da se v tej »mešani coni« srečujejo številni interesi. Iz sorodnih raziskav je mogoče izluščiti, da se v zadnjem obdobju v ob-